10 MÁNUDAGUR 25. SEPTEMBER 1995

Menning

Leirlist frá Perú

hinu forna
Það er vissulega umhugsunarefni aö leirlistin lifir lengst menningar-
verðmæta sumra þjóöa. Orðsins list er okkur íslendingum svo nákomin
að við teljum sjálfgefiö að hún lifi allar þrengingar í tíma og rúmi. Há-menning á borð við þá sem var við lýði í Perú hinu foma segir okkur hins vegar aðra sögu. Spánverjar lögðu í rúst merkilegt guðveldi Inkanna á fyrri hluta sextándu aldar og þeir stunduðu það aö brenna handrit og bræða gripi úr eðalmálmum. Leirgripirnir þóttu hins vegar ekki hættuleg-ir og auk þess mátti hafa af þeim nytjar. Því hafa þeir margir hverjir haldist nánast óskemmdir í allt að 34 aldir. Nú hefur safn fornra leir-muna frá Perú hinu forna ratað inn á Kjarvalsstaði fyrir milligöngu sendi-ráðs Perú á Norðurlöndum.

Leirkerin einkenni hvers tíma
Hér er um að ræða 85 gripi frá Þjóðminjasafninu í Lima, en þar eru viðhafðar rannsóknir á sex þúsund ára sögu menningar og lista í Perú. Gripunum hefur verið skipt upp eftir tímabilum og eru þau helstu kölluð aðfararskeið, milliskeið og háskeið. _^^^__^^__^^_^__ _

Myndlist
Olafur J. Engilbertsson

I sýningarskrá rita þau Inge
Schjellerup og Ramira Matos
Mendieta sögu hinnar fornu per-
úsku menningar í stuttu máh. Þar
kemur fram að elstu þekktu leir-
munirnir á Mið-Andessvæðinu eru
frá Huanuco-héraði og eru taldir vera frá því um 1800 f. Kr„ aðfara-skeiði. Leirkerasmíö breiddist ört út og varð upp frá því eitt helsta ein-kenni menningar hvers tíma.

Marglit geómetrísk skreyting
Chavinstíllinn varð áberandi á snemmháskeiði og voru leirmunir þá nátengdir átrúnaði. Síðan tók við fyrra milliskeið þar sem Moche-ríkið var hvað merkast, en það hefur verið tahð auðugasta ríki heims á þeim tima og fylgdi gnótt gulls, silfurs og haglegra leirmuna þjóðhöfðingjum þess í gröfina. Nazcaþjóðin málaði marglit leirker á svipuðum tíma. Þá má nefna aö leirmunir frá Cajamarca á hálendinu eru merkilegir vegna postuhnsleirsins og leirmunir úr kaólíni frá Cajamarca hafa þótt einstak-ir og munu aðrar þjóðir ekki hafa nýtt þetta efni til leirmunagerðar. Á miðháskeiði reis Wari-þjóðin hæst og innleiddi stórborgarmenningu og fjöllita leirmuni þar sem geislandi sól var algeng skreyting. Stórveldi hinna frægu Inka á síðháskeiði stóð hins vegar aðeins í tæpa öld, 1438-1532. Ríki þeirra var mjög víðfeðmt og náði yfir meginhluta Suður-Ameríku. Megineinkenni leirmuna Inkanna er marght geómetrísk skreyt-ing og niðurmjó ílát.

Fróðleg innsýn
Þó svo að hér sé um nytjalist að ræða endurspeglast trúarlíf og gildis-mat hinna fornu samfélaga í formum og skreytingum leirgripanna. Flest-ir eru þeir hugsaðir sem ílát og gefa skreytingarnar oft vísbendingar um hlutverk þeirra. T.a.m. er talið að reðurmyndaður vasi frá svonefndu fyrra milliskeiði hafi verið notaður við frjósemisathafnir. Hér er vissu-lega um að ræða fróðlega innsýn í framandi menningarsamfélag, en skipu-leggjendur hefðu mátt fylgja framandleikanum betur eftir með því að mála salinn dekkri, t.d. í þeim anda sem birtist í sýningarskránni. Þann-ig hefði mátt beina ljósinu og athyglinni að leyndardómi verkanna sjálfra í stað þess að flennilýsa hvítan geiminn umhverfis þau. Gripirnir eru flestir af smærri gerðinni og hverfa nánast í ofbirtu salarins. Annars er einkennilegt að sjá hvernig margir þeirra hafa verið merktir á áberandi hátt. Slíkt þætti vart hæfa á söfnum hér.

NYTT TOLUBLAÐ

Á NÆSTA BLAÐSÖLUSTAÐ

Alltum

Kombukha sveppinn
^Handan lífs o§ dauða - Slókunartækni
Síþreyta - Islensk seiðmenning
Rafsegulsviðsóþol
Er framhaldslífið staðreynd - Tarot
Stjömuspeki - Draumráðningar o.fl.

- tímarit um það sem skiptir máli -

Áskriftarsími 581 3595

KOMIÐ ecco
Vatnsheldir

gönguskór
m/höggdeyfandi
sóla

Track

Teg. 1153
St. 36-41
Litur mineral/sand
bison/bison
Verð kr. 10.995

^SkcVersIun ÞÓRÐAR

GÆÐI & ÞJÓNUSTA

Laugavegi 40A
(áður Lyfjabúðin Iðunn)
S. 551-4181

Gunnar Eyjólfsson og Anna Kristín Amgrimsdóttir í hlutverkum sínum.

Söngelsk fjölskylda
í blíðu og stríðu

Að öllum líkindum veröa aldamótin skemmtilegt
tilefni til að skjóta upp margfóldum birgðum af flugeld-
um og til þess að halda enn þá mærðarfyllri hátíðar-
ræður en ella. En fátt bendir til þess á þessari stundu
að einhver sérstök vatnaskil verði í sögu þjóðarinnar viö þau tímamót öðrum fremur.
Hin eiginlegu aldamót voru hins vegar þegar íslend-ingar upplifðu ekki ein, heldur í raun tvenn aldahvörf á fimmta og sjótta áratugnum.
Fyrst kom blessað stríðið og kippti þjóðinni út úr ævafornri vinnuhefð inn í tæknivætt nútímaþjóðfélag. En það var eins og höfuðið vildi ekki fylgja með.
Lífsgildi, siðvenjur og viðhorf breyttust hægar og það er ekki fyrr en í lok sjötta áratugarins og í byrjun

Leiklist

Auður Eydal

þess sjöunda sem hugsunarhátturinn tekur sömu stökkbreytingu og verkmenningin fyrr.

Það er þetta seinna breytingaskeið sem myndar bak-svið frásagnarefnis Ólafs Hauks Símonarsonar í Þreki og tárum þar sem hann kemur enn einu sinni á óvart með óvæntri nálgun við sóguefnið. Sýnir á sér nýja hlið.

Svipmyndir úr sögu fjölskyldu í Vesturbænum, ýmist blíðar eða stríðar, eru skeyttar saman með fjölda söngatriða þar sem gömul (og að því er manni fannst löngu útjöskuð) lög frá þessum tíma öðlast nýtt líf. Þau gegna miklu hlutverki og koma oft sem beint innlegg í framvinduna í flutningi leikara, söngvara og hinnar ágætu Tamlasveitar sem músíserar glaðlega undir öruggri handleiðslu Egils Ólafssonar.
Formið kann að virðast nokkuð brotakennt í byrjun, á meðan kynning persóna fer fram, og ekki ýkja ný-stárlegt við allra fyrstu sýn.
En fljótlega kemur í ljós að yfirsýnin er glögg og tökin þéttast.
Brugðið er upp svipmyndum úr hversdagstilveru og samskiptum þessara einstaklinga, það er mikið sungjð og oftar en ekki er stutt í kómíkina. Gleði og tregi tak-ast á.

Lifandi lífsþráður
Brátt myndast í verkinu lifandi lífsþráður þar sem persónusköpun og persónusaga eru í fyrirrúmi. Text-inn er h'óðrænn á köflum og oft fallega skrifaður. í honum leynast áreiðanlega fleiri góð tilsvör en festast í minni eftir eina heimsókn í leikhúsið.
Mannúð og munúð svífa yfir vötnum, þó að harka heimsins sé líka til staöar, og spurningar um sekt og fyrirgefningu eru áleitnar.
Verkið er þroska- og fjölskyldusaga unga piltsins, Davíðs, sem er miöpunktur í þessari söngelsku fjöl-skyldu. Saga foreldra hans, afa, móðursystkina og vina endurspeglar daglegt líf og amstur ósköp venjulegs fólks á þessum tíma.
Þau eru ekki frændfólk persónanna í Djöflaeyjunni en búa sennilega í næstu götu við svæðið þar sem kampurinn stóð og þau sýna okkur aðra hlið á tilver-unni á þessum tímum.
En vel að merkja. Megininntak verksins er óháð ákveðnum tíma eða staðsetningti. Hér er fyrst og fremst verið að fjalla um lifandi manneskjur og sam-skipti þeirra. Tíðarandi er kallaöur fram með ýmsu móti, ekki hvað síst með söngvum tímabilsins, og staða konunnar er skoðuð í gegnum gleraugu tímans.

Fjörug og tregablandin í senn
Þórhallur Sigurðsson leikstjóri tekst á við það spenn-andi verkefni að færa textann til sviðs og beita galdri leikhússins til þess að gæða efnið lífi. Honum og hans liði tekst það skínandi vel enda er Þórhallur þaulvan-ur að vinna með Ólafi Hauki. Val hans á leikurum er byggt á traustum grunni og það er áberandi hversu vel hver einstök persóna skilar sér í þeirri marglitu mannlífsflóru sem við kynnumst á sviðinu.

Axel H. Jóhannesson, höfundurteikmyndar, leyfir rýminu að njóta sín í uppsetningunni. Sviðið virtist fremur eyðilegfc-næstum snautlegt í byrjun - utan trés-ins eina sem stendur óhagganlegt í bakgrunninum. En nýtingin á rýminu var góð og það er spilað með lýsinguna í fjölbreytilegum tilbrigðum. Hún er verk Páls Ragnarssonar. Búningar Maríu Ólafsdóttur eru líka vel heppnaðir í fínum litasamsetningum. Þeir eru trúir stíl tímabilsins og án alls fígúrugangs sem sturid-um bregður fyrir þegar hönnuðir þekkja ekki sín tak-mörk.

Hilmir Snær og Edda Heiðrún heilla
Leikendur eru hver öðrum betri og þyrfti næstum því að telja þá alla upp ef sanngirni væri gætt og rými gæfist í blaðinu. Þeir eru flestir jafnvígir á söng og leik og hópatriði takast mörg hver mjög vel.
En það er túlkun einstakra persóna sem stendur eftir og nægir þar að nefna heillandi persónusköpun Hilmis Snæs Guðnasonar í hlutverki Davíðs og stjörnuleik (og -söng) Eddu Heiðrúnar Backman sem leikur móður hans. Hilmir Snær hefur einstaka út-geislun á sviði og miðlar túlkuninni fyrirhafnarlaust til áhorfenda. Jóhann Sigurðarson vinnur mjög góða heildarmynd í hlutverki fbðurins og Edda Arnhóts-dóttir kemur eins og framandi gustur að westan inn í tilbreytingarlítið hvundagslíf fjölskyldunnar í hlut-verki móðursystur Davíðs. Svolítið ýkt persóna sem hrærir duglega upp í tilveru fólksins.
Gunnar Eyjólfsson er frábær sem erki^afinn. Hann hefur allt fram til þessa haldið utan um mál fjölskyld-unnar án þess að láta sér detta í hug að hans skoðun væri kannski ekki hin eina rétta.

Áður var minnst á skemmtilega tónlistarstjórn Egils Ólafssonar en hann leikur líka mikilvægt hlutverk rakarans sem mælir fram marga visku. Afinn og rak-arinn eru fulltrúar hverfandi tíma, saman um það að vera svolítiö utan og ofan við heiminn, og þó ólíkir séu um margt sameinast þeir í söngkvartett á síðkvóld-
um.

Vigdís Gunnarsdóttir miðlar nærfærnislega unninni lýsinu á Siggu, sem Davíð verður ástfanginn af. Og svo er þaö hann Örn Árnason sem glansar jafnt í leik sem söng í hlutverki Árna. Aðrir skila sínu vel, þó of langt sé upp að teh'a.
í Þreki og tárum er sögð ljúfsár þroskasaga sem endurspeglar andrúm liðins tíma. Þeir sem unna léttri tónlist ættu alls.ekki að missa af stórskemmtilegum söngatriðum í þessu nýja leikriti Ólafs Hauks Símon-
arsonar.

Þjóoleikhúsiö sýnir á stóra sviðinu:
Þrek og tár
eltir Ölaf Hauk Símonarson
Lýsing: Páll Ragnarsson
Dansstjórn: Ástrós Gunnarsdóttir
Búningar: Marfa Ólafsdóttir
Leikmynd: Axel H. Jóhannesson
Tónlistarstjórn: Egill Ólafsson
Undirleikur: Tamlasveltin
Leikstjóri: Þórhallur Sigurðsson
Sögusvið: Vesturbærinn um 1960

f